

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset

Sisällys

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset	2
7.1 Liitännäisrajoitukset yrityskauppavalvonnassa.....	2
7.2 Liitännäisrajoitusten arvioinnin yleiset periaatteet.....	2
7.2.1 Liitännäisrajoitusten välitön liittyminen yrityskauppaan.....	2
7.2.2 Liitännäisrajoitusten välttämättömyys	3
7.2.3 Kilpailukiellot.....	3
7.2.4 Lisenssisopimukset	5
7.2.5 Osto- ja jakelusopimukset.....	5
7.2.6 Liitännäisrajoitukset yhteisyrytyksissä	5
7.2.7 Yrityskaupan yhteydessä sovitut muut kuin liitännäiset kilpailunrajoitukset	6

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset

suuntaviivat vuodelta 2011 – ei päivitetty

7.1 Liitännäisrajoitukset yrityskauppavalvonnassa

Liitännäisrajoitukset ovat yrityskaupan toteuttamiseksi välttämättömiä kilpailunrajoituksia, joita yrityskaupasta erillisinä arvioitaisiin kilpailulain 5–7 §:n mukaisesti.¹ Niille on ominaista se, että liiketoiminnan arvonsiirtäminen määräysvallan hankkijalle tai yhteisyritykselle edellyttää kilpailunrajoitusta.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemä yrityskauppapäätös kattaa automaattisesti yrityskauppalle liitännäiset rajoitukset ilman, että KKV:n on tarpeen erikseen tehdä arviota liitännäisrajoitusten hyväksyttävyydestä yksittäisissä tapauksissa. Jäljempänä tässä jaksossa esitellään periaatteita, joiden avulla yrityskaupan osapuolet voivat itse arvioida, voidaanko niiden välisiä sopimuksia – ja missä laajuudessa – pitää yrityskaupan liitännäisrajoituksina.² Yrityskaupan osapuolet voivat kuitenkin niin halutessaan pyytää yrityskauppailmoituksessa KKV:lta arviota kaupan yhteydessä sovittujen kilpailunrajoitusten liitännäisrajoitusluonteesta.

7.2 Liitännäisrajoitusten arvioinnin yleiset periaatteet

Yrityskaupan liitännäisrajoitukset rajoittavat yrityskaupan osapuolten toimintavapautta markkinoilla. Yrityskaupan liitännäisrajoituksina ei pidetä kilpailunrajoituksia, joista on sovittu kolmansien osapuolten kanssa.

Yrityskaupan liitännäisrajoitusten arviointi perustuu kokonaisharkintaan. Rajoitusten välttämättömyyden arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös markkinaolosuhteisiin, joissa yrityskauppa toteutetaan. Ostajaa hyödyttäviin rajoituksiin suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisemmin kuin myyjää hyödyttäviin rajoituksiin, sillä ostajan tulee voida olla varma siitä, että sen hankkiman kohteen arvo on sopimuksen mukainen.

Yrityskaupan liitännäisrajoituksina voidaan pitää vain sellaisia kilpailunrajoituksia, jotka välittömästi liittyvät yrityskauppaan ja jotka ovat välttämättömiä yrityskaupan toteuttamiselle. Liitännäisrajoitukset eivät saa kestoltaan tai asialliselta tai alueelliselta ulottuvuudeltaan ylittää sitä, mitä yrityskaupan toteuttaminen kohtuudella edellyttää.

7.2.1 Liitännäisrajoitusten välitön liittyminen yrityskauppaan

Jotta kilpailunrajoitusta voidaan pitää yrityskaupan liitännäisrajoituksena, sen on liityttävä välittömästi siihen järjestelyyn, jolla yrityskaupan kohde siirretään uudelle tai uusille

¹ Jos kilpailunrajoitus voi vaikuttaa merkittävästi EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artikloja.

² Liitännäisrajoitusten arvioinnissa on syytä ottaa soveltuvin osin huomioon myös komission tiedonanto keskitymiin suoraan liittyvistä ja niiden kannalta välttämättömistä rajoituksista (2005/C 56/03), jäljempänä liitännäisrajoitustiedonanto.

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset

määräysvallan käyttäjille. Osapuolten kesken sovitun kilpailunrajoituksen välillinen yhteys yrityskauppaan ei riitä tekemään rajoituksesta yrityskaupan liitännäisrajoitusta. Kilpailunrajoitusta ei pidetä yrityskaupan liitännäisrajoituksena yksin sillä perusteella, että kilpailunrajoituksesta on sovittu osapuolten kesken samanaikaisesti kuin yrityskaupasta. Kilpailunrajoituksen liittyminen muuhun kuin yrityskaupan kohteen liiketoimintaan merkitsee sitä, ettei rajoitusta pidetä liitännäisrajoituksena. Rajoituksen välitön liittyminen yrityskauppaan merkitsee sitä, että liitännäisrajoitukset eivät ole vaikutuksiltaan selvästi erilaisia kuin se yrityskauppa, johon ne elimellisesti liittyvät. Liitännäisrajoitukset ovat aina kuitenkin järjestelyssä toissijaisia ja vaikutuksiltaan vähemmän merkittäviä kuin itse yrityskauppa.

7.2.2 Liitännäisrajoitusten välttämättömyys

Yrityskaupan yhteydessä osapuolten sopima kilpailunrajoitus katsotaan välttämättömäksi, jos ilman kilpailunrajoitusta:

- yrityskauppaa ei olisi voitu toteuttaa tai
- yrityskaupan toteuttaminen olisi selvästi epävarmempaa tai
- yrityskaupan toteuttaminen aiheuttaisi merkittävästi suuremmat kustannukset tai
- yrityskaupan toteuttaminen olisi vienyt huomattavasti pidemmän ajan taikka
- yrityskaupan onnistumisen mahdollisuudet olisivat olleet huomattavasti vähäisemmät.

Jos liitännäisrajoituksen edellä mainittu hyväksyttävä tavoite voidaan saavuttaa muulla kilpailua vähemmän rajoittavalla keinolla, on osapuolten valittava tämä keino, jotta kilpailunrajoitusta pidettäisiin yrityskaupan osana.

7.2.3 Kilpailukiellot

7.2.3.1 Kilpailukieltojen yleiset arviointiperiaatteet

Yrityskauppaan liittyvä kilpailukieltolauseke jää liitännäisrajoituksena kilpailulain 5 §:n kiellon ulkopuolelle, jos se on sisältönsä sekä ajallisen että maantieteellisen ulottuvuutensa kannalta kohtuullinen eikä rajoita kilpailua enempää kuin yrityskaupan toteuttamiseksi ja hankinnan kohteen liiketoiminnan arvon säilyttämiseksi on välttämätöntä. Kilpailukielto voidaan katsoa yrityskaupassa välttämättömäksi vain silloin, kun kaupassa siirtyy ostajalle yrityksen taitotieto, maine tai asiakaspiiri. Jos kaupan kohteena on pelkästään yrityksen aineellinen omaisuus, ei myyjälle asetettua kilpailukieltoa voida yleensä pitää välttämättömänä ostajan suojaamiseksi kilpailulta.

7.2.3.2 Liitännäisrajoituksina käsiteltävien kilpailukieltojen pääsäännön mukaiset aikarajat

Kilpailukiellon kestoajan enimmäispituus arvioidaan tapauskohtaisesti. Useimmissa tapauksissa pääsääntöisesti enintään kolmea vuotta on kuitenkin pidettävä kilpailukiellon enimmäispituutena. Kolmen vuoden pituista kilpailukieltoa voidaan pitää liitännäisrajoituksena ainoastaan niissä yrityskaupoissa, joissa siirtyy yrityksen maineen ja asiakaspiirin lisäksi myös yrityksen taitotieto. Jos yrityskaupan yhteydessä siirretään uudelle määräysvallan käyttäjälle

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset

ainoastaan yrityksen maine ja asiakaspiiri, enintään kahta vuotta voidaan pääsääntöisesti pitää hyväksyttävänä ajanjaksona liitännäisen kilpailukiellon kestolle.

7.2.3.3 Esimerkkejä kilpailukiellon hyväksyttävän pituuden arvioinnissa huomioon otettavista muista seikoista

Edellä selostettuja ohjeita yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi katsottavan kilpailukiellon pituudesta ei sovelleta mekaanisesti. Kilpailukiellon välttämättömyyttä arvioitaessa otetaan huomioon hankinnan kohteen aineellisen ja aineettoman omaisuuden sisältö sekä se liiketoimintaympäristö, jossa hankinnan kohde toimii. Liitännäisrajoituksena käsiteltävä kilpailukiello voi esimerkiksi olla pidempi kuin kaksi vuotta, jos osapuolet voivat osoittaa, että asiakasuskollisuus säilyy tätä pidemmän ajan. Jos hankinnan kohteen arvosta merkittävä osa on teknistä taitotietoa, yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi voidaan hyväksyä kolmea vuotta pidempi kilpailukiello. Jos hankinnan kohteen taitotiedon merkitys yrityskaupassa on vähäinen ja yrityskaupan pääasiallisena kohteena on hankinnan kohteen aineellinen omaisuus, ei pääsääntön mukaista kolmen vuoden kilpailukieltoa pidetä yrityskaupan liitännäisrajoituksena. Myyjän jääminen hankinnan kohteeseen merkittäväksi vähemmistöosakkaaksi tai hallituksen jäseneksi voi olla perusteena sille, että myyjän omistuksen tai vaikutusvallan ajan kestävä kilpailukiello katsotaan yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi. Poikkeuksellisesti liitännäisrajoitukseksi voidaan katsoa myös sellainen kilpailukiello, joka on sovittu kestäväksi lyhyen ajan myös omistuksen tai vaikutusvallan päättymisen jälkeen.

7.2.3.4 Kilpailukiellon asiallinen ja alueellinen ulottuvuus

Yrityskaupan liitännäisrajoituksena pidettävän kilpailukiellon soveltamisalueena voi olla ainoastaan se maantieteellinen alue, jossa hankinnan kohde harjoittaa liiketoimintaa. Kilpailukiellon piirissä voi olla vain hankinnan kohteen liiketoimintaan liittyvien tavaroiden ja palvelujen tarjonta.

7.2.3.5 Kilpailukiellon kohteena olevat yritykset ja henkilöt

Yrityskaupan liitännäisrajoituksena hyväksyttävä kilpailukiello kohdistuu myyjään, sen yritysyhtymään ja myyjän niihin edustajiin, jotka asiakassuhteidensa ja taitotietonsa avulla voisivat ilman kilpailukieltoa aloittaa nopeasti hankinnan kohteen kanssa kilpailevaa liiketoimintaa. Yrityskaupan toteuttamisen välttämättömänä edellytyksenä voi poikkeuksellisesti olla ostajalle asetettu kilpailukiello. Ostajalle asetettu kilpailukiello voi olla yrityskaupan välttämätön osa esimerkiksi silloin, kun yrityskaupassa jaetaan ostajan ja myyjän kesken yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden muodostanut liiketoiminta.

7.2.3.6 Vaikutuksiltaan samankaltaiset liitännäisrajoitukset

Edellä selostettuja periaatteita sovelletaan myös muihin osapuolten sopimiin kilpailunrajoituksiin, joiden vaikutukset ovat samankaltaisia kuin kilpailukiellolla. Esimerkiksi velvoite olla hankkimatta tietyn rajan ylittävää osuutta yrityskaupan kohteen toimialan yhteisöstä voi olla yrityskaupan toteuttamiseksi välttämätön. Vastaavalla tavalla välttämätön voi olla rajoitus, joka

estää myyjää osallistumasta kohteen toimialalla kilpailevan yhteisön johtamiseen. Myös rekrytointikielloilla³ ja salassapitovelvoitteilla voi olla vastaavanlaisia vaikutuksia.

7.2.4 Lisenssisopimukset

Myyjä jää usein yrityskaupassa hankinnan kohteen käyttämien immateriaalioikeuksien omistajaksi, jos myyjä tarvitsee niitä muussa liiketoiminnassa. Hankinnan kohteen liiketoiminnan jatkaminen voi tällöin edellyttää immateriaalioikeuksien lisensointia. Immateriaalioikeuden käyttöoikeus voidaan yrityskaupan liitännäisrajoituksena rajata siihen liiketoimintaan, joka on yrityskaupan kohteena. Lisenssisopimuksen yksinoikeusehto ei estä sopimuksen käsittelemistä yrityskaupan liitännäisrajoituksena. Lisenssin käyttöaika ei vaikuta siihen, pidetäänkö lisenssisopimusta liitännäisrajoituksena. Aluerajoituksia sisältävä lisenssisopimuksen ehto ei ole yrityskaupan liitännäisrajoitus, koska lisenssin käyttöalueen rajaamista ei voida pitää yrityskaupan toteuttamiseksi välttämättömänä.

7.2.5 Osto- ja jakelusopimukset

Yrityskaupan osapuolten sopimus hyödykkeiden jakelusta tai ostoista voi olla yrityskaupassa välttämätön silloin, jos määräysvallan vaihtuminen koskee vain osaa myyjän liiketoiminnasta ja jos hankinnan kohteen liiketoiminta on perustunut siihen, että se on muodostanut myyjän yritysryhmän kanssa yhden taloudellisen kokonaisuuden. Ostosopimus voi olla välttämätön myyjän tai ostajan raaka-aineiden saatavuuden varmistamiseksi. Jakelusopimus voi puolestaan estää myyjän tai ostajan myynnin voimakkaan vähenemisen. Yksinmyynti- tai ostosopimukset eivät voi pääsääntöisesti olla yrityskaupan liitännäisrajoituksia. Myyjän ja ostajan välisen yksinosto- ja yksinmyyntisopimuksen luonnetta arvioitaessa otetaan huomioon vaihtoehtoiset keinot ratkaista yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden hajaantumisen aiheuttamat raaka-aineiden saantiin tai hyödykkeiden entisen suuruisen myynnin määrän säilyttämiseen liittyvät ongelmat. Jos esimerkiksi määrää koskevilla sopimusehdoilla voidaan päästä samaan tavoitteeseen, ei yksinoikeusehtoja voida pitää yrityskaupan liitännäisrajoituksina. Osto- ja toimitusvelvoitteiden kesto on kuitenkin rajattava ainoastaan ajanjaksoon, joka on välttämätön itsenäisen aseman saavuttamiseksi markkinoilla.⁴

7.2.6 Liitännäisrajoitukset yhteisyryksissä

Yhteisyryksen perustamisen liitännäisrajoituksena voidaan pitää ehtoa, jonka mukaan yhteisyryksen perustajayhtiöt sitoutuvat olemaan kilpailematta yhteisyryksen kanssa. Kilpailukieltolausekkeen maantieteellinen soveltamisala on pääsääntöisesti rajoitettava alueeseen, jolla emoyhtiöt tarjosivat merkityksellisiä tuotteita tai palveluita ennen yhteisyryksen perustamista. Kilpailukieltolauseke voi pääsääntöisesti koskea ainoastaan yhteisyryksen taloudellisen toiminnan muodostavia tuotteita ja palveluita.

³ KKV:n ratkaisukäytännön mukaan rekrytointikielto voi koskea vain aktiivista, ei sen sijaan passiivista rekrytointia. Lisäksi tällainen kielto voi kohdistua ainoastaan yrityksen johto- ja avainhenkilöihin.

⁴ Komission mukaan velvoitteiden kesto voi näin ollen olla enintään viisi vuotta.

7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset

Myös yhteisyrityksen ja perustajayhtiön välinen lisenssisopimus saattaa olla yhteisyrityksen liiketoiminnalle välttämätön. Lisenssisopimuksen välttämättömyys johtuu usein siitä, että perustajayhtiö tarvitsee immateriaalioikeutta muussa liiketoiminnassaan eikä tämän vuoksi luovuta immateriaalioikeuden omistusoikeutta yhteisyritykselle. Lisenssin käytön rajoittaminen määrätulle maantieteelliselle alueelle ei estä lisensiointisopimuksen käsittelemistä yhteisyrityksen perustamisen liitännäisrajoituksena. Myöskään lisenssisopimuksen yksinoikeusehto ei ratkaise sitä, voidaanko sopimusta pitää liitännäisrajoituksena.

Yhteisyrityksen ja emoyhtiöiden välisten osto- ja jakelusopimusten liitännäisrajoitusluonnetta arvioidaan pääsääntöisesti edellä selostettujen ohjeiden mukaisesti. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös siihen, edellyttääkö yhteisyrityksen markkinoille pääsyn varmistaminen kyseistä kilpailunrajoitusta. Perustajayhtiön ja yhteisyrityksen välisissä sopimuksissa on liitännäisrajoitusarvioinnin lisäksi otettava huomioon se, että yhteisyrityksen pysyvä riippuvainen asema tai osto- ja myyntisopimusten tarpeettoman pitkä voimassaoloaika taikka sopimuksen kohteina olevien hyödykkeiden perusteettoman suuri määrä voivat aiheuttaa sen, ettei yhteisyritystä pidetä yrityskauppavalvontamenettelyssä käsiteltävänä itsenäisenä yhteisyrityksenä (ks. yhteisyrityksiä koskeva kohta 2.4.5).

7.2.7 Yrityskaupan yhteydessä sovitut muut kuin liitännäiset kilpailunrajoitukset

Jos yrityskaupan yhteydessä sovittu kilpailunrajoitus ei liity välittömästi yrityskauppaan eikä ole sen toteuttamiseksi välttämätön, kilpailunrajoitus ei ole liitännäinen. Tällöin sitä ei käsitellä yrityskauppavalvontamenettelyssä, vaan järjestelyä arvioidaan kilpailulain 5–7 §:n⁵ perusteella.

⁵ Jos kilpailunrajoitus voi vaikuttaa merkittävästi EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artikloja